

Nové počátky brněnské sorabistiky¹⁴⁰

Ivo Pospíšil

Někdy v polovině 80. let 20. století jsem se z popudu tehdejšího děkana Filozofické fakulty Univerzity J. E. Purkyně v Brně, známého odborníka na stylistiku, autora řady vysoce odborných i populárních knih o češtině a guru řady dnes slavných českých lingvistů, dnes již většinou záměrně zapomenutého, prof. Jana Chloupka (1928–2003) zúčastňoval konferencí pořádaných česko-německou komisí (ČSSR – NDR) ve východním Berlíně. Na jedné z nich jsem poznal známého lužickosrbského historika a literárního historika Pětra Malinka (Peter Mahling, 1931–1984), mimo jiné editora Sebraných spisů J. Barta Čišinského.

Malink trpěl iluzemi poválečných lužickosrbských vlastenců odchovaných českými institucemi v Rumburku (dnes tam mají jiné problémy) a České Lípě, že se Srbové musí rozmnožovat, aby uchovali národ, a proto měl velký počet dětí: většinou hovořily německy a on sám na dveřích svého budyšínského bytu měl cedulku s německým zněním svého jména a příjmení. Malink byl jedním z posledních lidí již v podstatě vymřelé generace, která ještě uměla česky. Nad tím jsem se – za zády s úvahami o smrti jazyka a národa z pera Pavla/Paula Eisnera – vážně zamyslel.

V jedenáctém čísle *Česko-lužického věstníku* z listopadu 1998 jsem si v osobních zprávách povšiml dvou oznámení: sedmdesátin hudebního skladatele a hudebního vědce Jana Rawpa (od něho mám gramofonovou desku jeho originálních skladeb s věnováním) a smrti Katy Malinkové, vdovy po Pětru Malinkovi. To mě přivedlo k napsání malé vzpomínky.¹⁴¹ Tam jsem psal, jak to v mé paměti rozehrálo souvislosti mých vztahů k Lužici z počátku 80. let. Seznámení s dr. Pětrem Malinkem se tedy odehrálo ve východním Berlíně: bylo to po diskusi, kde bylo středem pozornosti v té době a snad ani teď nepříliš oblíbené téma tzv. malých a velkých národů. Pětr Malink si povšiml mých názorů a pozval mě na oběd do české restaurace na Leipziger Strasse. Po pravdě řečeno: ty názory se týkaly především národů bývalého SSSR. Viděl jsem, že to nějaké ostrážité ideology docela zaujalo, ale taky Pětra Malinka: jeho ovšem kladně. Sám si mi posléze stěžoval na měnící se vztahy tehdejších představitelů NDR k Lužickým Srbům, na omezování škol apod.: prostě na to, co se v jiných kulisách a kostýmech opakuje dodnes včetně některých odborných studií, o nichž se v minulosti i v současnosti diskutuje. Pak už následovalo pozvání do Budyšina do ústavu akademie věd a Koľa srbských spisovatelů. Jednu cestu jsem podnikl s manželkou a s manželi Suchých – Josef Suchý, básník a překladatel z němčiny a lužické srbštiny tehdy slavil kulaté jubileum a Koľa mu uspořádalo velké ovace. Tam jsem přednesl referát o vztahu Suchého básnické a překladatelské tvorby, který pak vyšel v časopisu *Lětopis*. Měl jsem i přednášku v akademii věd o literárních žánrech.¹⁴² Seznámil jsem se tu také s hudebním skladatelem Janem Rawpem (1928–2007) a spisovatelem Jurijem Krawžou (1934–1995). Zdálo se, že

140 Viz sborník a naši stať: POSPÍŠIL, I., J. ŠAUR et al. *Sorabistika – metodologie, zkušenosti a budoucí směřování*. Brno: Masarykova univerzita, 2011; *Ztrácející se paměť, mizející svět aneb Několik personalistických leptů česko-lužickosrbských z nedávné doby*. In: POSPÍŠIL, I., J. ŠAUR et al. *Sorabistika – metodologie, zkušenosti a budoucí směřování*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 21–27.

141 Viz POSPÍŠIL, I. *Vzpomínky na Lužici*. *Česko-lužický věstník*. 1999, IX, 1, s. 2–3.

142 O J. Suchém a Lužici viz studie: *Básník Josef Suchý a jeho překlady z lužickosrbské literatury*. *Lětopis Instituta za serbski ludospyt*. 1984, roč. 31, č. 1, s. 87–92; *Josef Suchý mezi idyloou, elegií a kronikou*. In: *Černá a bílá pravda. Josef Suchý (1923–2003)*. Brno: SvN Regiony, 2004, s. 21–28.

nadějná spolupráce s Petrem Malinkem a jeho ženou a dílem i jeho dětmi, pokud jsem je vůbec stačil tehdy všechny poznat, bude zdárně pokračovat – nabízelo se široké pole vzájemných kontaktů a Petr, s nímž jsem se spřátelil, byl plný nadějí: nabízelo se mu studium ve Spolkové republice i jinde. Tomu však zabránila jeho nečekaná nemoc a smrt (1984).

Po vzniku Ústavu slavistiky FF MU jsem si vzpomněl na mladého, nadějného chlapce France Šěna/Schöna, jenž se stal mezitím ředitelem Letní školy sorabistiky. Tam jsem nejprve vyslal brněnskou doktorandku, rusistku a germanistku Helenu Filipovou, která potom nabízela první úvody do sorabistiky pro brněnské slavistické zájemce, a v tom bylo potom pokračováno): to byl první kontakt, po němž následovaly další – a vydaly své plody, i když jinde. Mezi nimi to byli dnešní přestítel brněnské sorabistiky Josef Šaur a Petr Kalina, kteří se již na Lužici dívají v duchu brněnských areálových studií z širšího pohledu jazykově literárního i muzikologicko-folkloristického a konají pro studenty nejen pravidelné úvody do sorabistiky, angažovali se v redakci *Česko-lužického věstníku*, který vydává Společnost přátel Lužice, ale také jednou ročně pořádají pravidelné studentské exkurze do Lužice, především do Budyšína a jeho okolí. Tak tedy začal obnovený zájem brněnské slavistiky o sorabistiku poté, co zde kdysi působil sorabista JUDr. Karel Kyas (1881–1958), dlouholetý místopředseda a posléze předseda brněnské pobočky Česko-lužického spolku „Adolf Černý“ (do roku 1928, zabýval se také zkoumáním Hlučínska a jeho slovanské populace) a který publikoval nejen ve *Věstníku Matice opavské*, v časopise katolické pravice *Řád*, ale také v *Lětopisu Institutu za serbski ludospyt* v Budyšíně (šlo o studii *Lužičané v Olomouci* z roku 1955 a hornolužicky napsanou práci o dolnolužickém humanistovi W. Kriegerovi z téhož roku aj.). Přetrženou nit se mi podařilo navázat i tím, že jsem budoucího docenta a profesora, který nejprve dálkově vystudoval češtinu a polštinu, později externího doktoranda a doktora, brněnského novináře a spisovatele Ludvíka Štěpána, jehož jsem v roce 1997 navrhl přijmout a přijal na na Ústav slavistiky nejprve externě, později i interně, pověřil vedením západoslovanského semináře a současně péčí o sorabistiku, což potom přineslo další plody. Bohužel se to výrazněji neprojevovalo např. v lexikografické a jiné aktivitě, ale to se nyní mění k lepšímu, o čemž svědčí i vydání komplexněji pojaté knihy o Lužických Srbech, když už tradiční literárněhistorické výklady – jakkoli užitečné – se již poněkud přežily.¹⁴³

Sorabistika v podobě úvodních lekcí a širších souvislostí zůstává součástí konceptu brněnské slavistiky.

143 Viz náš úvod: *Materiály z dějin a současnosti areálu Lužice a Lužických Srbů. Dílna, sonda a emblém skeptické vize*. In: ČERMÁK, R., G. MAIELLO. *Nástin dějin a literatury Lužických Srbů. Středoevropské centrum slovanských studií*. Brno: Středoevropské centrum slovanských studií, 2011, s. 5–6.